

Lejla Kodrić Zaimović

NACIONALNI BIBLIOGRAFSKI UNIVERZUM U 21. STOLJEĆU.

Hajdarpašić, Lejla, 2019. *Nacionalna bibliografska kontrola u digitalnom okruženju*. Sarajevo: Asocijacija informacijskih stručnjaka – bibliotekara, arhivista i muzeologa

Knjiga *Nacionalna bibliografska kontrola u digitalnom okruženju* autorice doc. dr. Lejle Hajdarpašić odabirom svojeg problemskog okvira te zadatka, sasvim očito, prostor je prepoznavanja gorućih naučnih i profesionalnih problema, kako u međunarodnoj tako možda još i više u ovdašnjoj akademskoj zajednici. Knjiga se sasvim smjelo upušta u složena pitanja prilagodbe “tradicionalnih”, već desetljećima funkcionalnih sistema nacionalne, Univerzalne bibliografske kontrole potrebama novog vremena, novog, digitalnog okruženja, koje se, naravno, u knjizi prepoznaje kao krajnje potentno te višestruko korisno, ali se, u duhu “zdravog razuma”, tehničko-tehnološki ne mistificira, već mu se pristupa kritički, s osvrtom na mnogostruke nivoe prilagodbe već funkcionirajućih sistema novim potrebama te mogućnostima. U tom smislu, knjiga ne raskida s ranijim praksama, standardima, iskustvima, već ih kontinuirano te osnažuje ulogu, naprimjer, obaveznog primjerka, nacionalne bibliografije i nacionalnog bibliografskog centra i u uvjetima novih, izmijenjenih potreba. Autorica doc. dr. Lejla Hajdarpašić znalački donosi pregled ranijih iskustava, praksi, nedoumica, tzv. “praznih mjesta”, ali i održanih, neupitnih vrijednosti uvjetno govoreći tradicionalne nacionalne, Univerzalne bibliografske kontrole, za koje se ispostavlja da su, uz određene preinake, održive te potrebne i u mrežnom okruženju, insistirajući, pritom, i na značaju nacionalnoga konteksta te nacionalnih legislativa.

U tom smislu, knjiga se realizira unutar deset većih cjelina, uključujući Uvodna i Zaključna razmatranja, Index rerum te Literaturu. Prepoznajući naučno, ali i gotovo intuitivno “pravu temu u pravom trenutku”, knjiga se pojavljuje kao krajnje aktuelna te problemski relevantna, kako s obzirom

na živu međunarodnu raspravu u oblasti (nacionalne) bibliografske kontrole, tako i s obzirom na zemlje poput Bosne i Hercegovine, s postojećom tradicijom nacionalne bibliografske kontrole, ali i očite hibernacije kada je bibliografsko praćenje mrežnih publikacija, dakle, sve masovnijeg dijela *bosniace* u pitanju.

Prateći logičan, sistematiziran slijed izlaganja, nakon Uvodnih razmatranja, u drugom poglavlju rada pod naslovom *Sastavnice i objekti programa nacionalne bibliografske kontrole u 21. st.* pojavljuje se detaljan kritički osvrt na međunarodne dokumente vezane uz nacionalnu, Univerzalnu bibliografsku kontrolu u 21. st., slijedom prilagodbe njezinih temeljnih sastavnica digitalnom okruženju. Kako se radi o implementaciji mrežnih publikacija u “tradicionalno” funkcionirajući sistem, u duhu temeljnog pristupa odabranom fenomenu, diskutiraju se mrežne publikacije i njihova anatomija, prijepori u nazivima i sl., sve to kao nužan polazišni preduvjet uspostave novih radnih procesa prilagođenih kontekstu i vremenu. Naredno, treće poglavlje rada *Identifikacija dematerijaliziranih objekata nacionalne bibliografske kontrole*, na autorici svojstven akribičan, naučni pristup odabranom fenomenu, bavi se ne samo pitanjima opstojnosti i preživljavanja postojećih međunarodno prihvaćenih sistema za identifikaciju poput ISBN-a te ISSN-a u vidu njihovih ekstenzija, već i novim, s digitalnim okruženjem nastalim sistemima identifikacije kakvi su DOI i URN. Stoga je ova knjiga i očit putokaz i onim institucijama te sredinama koje se suočavaju s prvim, najizazovnijim situacijama novih radnih procesa vezanih uz identifikaciju nacionalno relevantnih mrežnih publikacija. Diskutiranje potencijala i ograničenja dobrovoljnog obaveznog primjerka mrežnih publikacija te razvijanja sistema rane identifikacije mrežnih publikacija također su teme ovog poglavlja, i to kao reprezentativni oblici sporazumnih rješenja između izdavača i nacionalnih bibliografskih centara.

Poglavlje *Redefiniranje obaveznog primjerka: supostojanje “pull” i “push” metoda u uređenju nacionalne bibliografske kontrole*, što se pojavljuje kao četvrto poglavlje knjige, cjelovito je vrednovanje potrebe redefiniranja institucije obaveznog primjerka, i to u pravcu najrelevantnijih međunarodnih smjernica i reprezentativnih istraživanja o e-obaveznom primjerku, uz prikaz izdvojenih ekstenzija zakona o obaveznom primjerku u čiji su obuhvat uključene i mrežne publikacije. I ovo poglavlje, kao i prethodna, pokazatelj je autoricinog ozbiljnog, naučnog pristupa odabranim

fenomenima, uz potrebna uopćavanja, univerzalizaciju pristupa, ali i uz interes za detalj, za partikularno, te – samim tim – i uz mogućnost prilagodbe rezultata istraživanja na bilo koji nacionalni kontekst, uključujući i onaj bosanskohercegovački, a kojem je knjiga poput ove istinski orijentir u vremenu ozbiljne ugroženosti onog dijela bosanskohercegovačke nacionalne građe koja nastaje na mreži.

U narednom, petom poglavlju knjige pod naslovom *Evolucija nacionalnih bibliografija* knjiga zahvata sve ključne fenomene vezane uz nacionalne bibliografije, i to u sinhronijsko-dijahronijskoj perspektivi, protežući se i do pitanja *Dugoročne pohrane u "digitalnom srednjem vijeku"*, što se pojavljuje kao naredno, šesto poglavlje rada. Ovo poglavlje, u skladu s aktuelnim trendovima u području dugoročnog očuvanja, bavi se referentnim modelom OAIS u kontekstu pohrane i dugoročnog očuvanja (nacionalne) građe, kao i metapodataka za dugoročnu zaštitu.

U tematski posljednjem, sedmom poglavlju rada *Obavezni primjerak i slobodni pristup informacijama* insistira se i dalje na trajućoj vrijednosti obaveznog primjerka i u mrežnom okruženju, s nužnim zaokretom jačanja i njegove korisničke funkcije, naspram isključivo arhivističke, kako se to nekad i gdjekod neopravdano izostavljalo i sužavalo.

Dakle, knjiga autorice doc. dr. Lejle Hajdarpašić *Nacionalna bibliografska kontrola u digitalnom okruženju* kritičko-teorijski, odnosno naučno pristupa savremenim oblicima nacionalne bibliografske kontrole, uvažavajući sve izazove, ograničenja, ali i prednosti njezine prilagodbe novom kontekstu, valorizirajući vrijednosti zakonskih i sporazumnih rješenja te njihovo kombiniranje i, što je najvažnije, nijednog trenutka ne gubeći iz vida nužnost, hitnost prilagodbe novim pravcima izgradnje te održivosti nacionalne bibliografske kontrole povezane s e-okruženjem, ali i, istovremeno, uvijek prisutnu ukorijenjenost u nacionalni kontekst, nacionalne legislative te specifičnu tradiciju i mogućnosti koje konkretnoj zajednici u datom trenutku stoje na raspolaganju.

Stoga je ova knjiga orijentir za one koji se tek hvataju ukoštac s izazovima nacionalne bibliografske kontrole u digitalnom okruženju, ali i koristan barometar uspješnosti onima koji su u tom procesu već poodmakli. Ukoliko se podsjetimo da je krajnji cilj nacionalne, odnosno Univerzalne bibliografske kontrole i očuvanje nacionalne baštine, odnosno kolektivnog

pamćenja zajednice, njihove međunarodne vidljivosti, pretraživosti i dostupnosti, odabir i važnost ovakve teme ne mogu biti precijenjeni. Pa tako, iako knjiga ne tematizira direktno stanje i perspektive razvoja bosansko-hercegovačke bibliografske kontrole u mrežnom okruženju, njezini rezultati i učinci najdirektnije su značajni i za ovdašnji, domaći kontekst. Jer, knjiga, sasvim smisleno, ne nudi jednoobrazna rješenja za sistem deponiranja nacionalno relevantnih mrežnih publikacija, jer je takvo što, na koncu, nepotrebno te nemoguće, već se umjesto toga pojavljuje niz predloženih rješenja, međunarodnih iskustva i “preživljenih” izazova zemalja koje su već unaprijedile svoju nacionalnu bibliografsku kontrolu u pravcu mrežnih publikacija.

Na kraju, knjiga *Nacionalna bibliografska kontrola u digitalnom okruženju* autorice doc. dr. Lejle Hajdarpašić krajnje naučno utemeljeno zahvata cjelinu nacionalnog bibliografskog univerzuma, krećući se od pojedinačnog ka općem i obratno, te je zbog svega navedenog neizostavna naučna monografija u oblasti informacijskih nauka, pa i šire.